

SFEER EN BURGERS BEPALEN ZORG VOOR MONUMENTEN

LUURD VAN DE DUSSEN

De afgelopen decennia heeft de rijksoverheid ook op het gebied van de monumentenzorg een steeds grotere rol toebedeeld gekregen. Op landelijk niveau zijn algemeen geldende regels opgesteld voor het aanwijzen van monumenten. De rijksoverheid is ook meer en meer een actief beleid gaan voeren, bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies. Op lokaal niveau bestaan echter nog steeds grote verschillen tussen gemeenten in aandacht en zorg voor het gebouwde erfgoed.

In Maastricht bijvoorbeeld begon actieve gemeentelijke bemoeienis met monumentenzorg al diep in de vorige eeuw; veel eerder dan bijvoorbeeld in Rotterdam. In sommige gemeenten, waaronder Maastricht, wordt een breder georiënteerd en ingrijpender monumentenzorgbeleid gevoerd dan elders. Om deze verschillen te verklaren, zullen enkele factoren genoemd worden die van invloed kunnen zijn op de plaatselijke houding ten opzichte van het gebouwde erfgoed.

OFFERS

Een bewuste positieve houding ten opzichte van monumentenzorg wordt gekenmerkt door een integrale aanpak en een actief beleid. Een actief beleid betekent onder andere het inzetten van actieve instrumenten. Deze beperken zich niet tot slechts beschermende ingrepen als het aanwijzen en conserveren van belangrijke monumentale bouwselen, maar behelzen ook maatregelen als het vrijmaken van financiële middelen voor monumentenzorg, of het (laten) opnemen van richtlijnen in stedenbouwkundige plannen. Naast de bemoeienis van rijk- en provinciale overheden bepaalt de gemeentelijke politiek grotendeels zelf welke importantie monumentenzorg heeft binnen het ruimtelijke beleid en hoe groot de offers zijn die daarvoor gedaan worden.

ATMOSFEER

Van invloed op het beleid van een gemeente ten aanzien van haar monumenten is natuurlijk de hoeveelheid gebouwde historische overblijfselen. Een overwegend historische aanblik van bijvoorbeeld een binnenstad kan zeker bij haar bewoners, maar ook bij de overige inwoners van zo'n gemeente het historisch bewustzijn doen groeien. Dit wakert de betrokkenheid van burgers aan en betekent daardoor een belangrijkere plaats op de lokale politieke agenda. Monumenten of historische gebouwen die zich in een goede staat bevinden,

kunnen de bevolking een geloof in plaatselijke voorspoed geven. Ze zijn dan te beschouwen als de belichaming van een goede economische en sociale situatie. Dit geeft hen een zeker bestaansrecht.

Een historische atmosfeer trekt ook toeristen aan, en biedt een gemeente de mogelijkheid zich te profileren als een toeristische gemeente. Vanzelfsprekend zal zo'n ontwikkeling de houding van een gemeente ten opzichte van haar gebouwde erfgoed doen veranderen.

Bevindt een gemeente zich in een minder goede economische situatie, dan zal een gemeentebestuur zich flexibeler opstellen ten opzichte van planologische en bouwtechnische eisen van het bedrijfsleven. Historische panden brengen immers vaak hogere kosten met zich mee en hebben een lagere gebruikswaarde dan modernere panden.

WAARDEN

Verder is van belang hoeveel middelen een lokaal bestuur kan en wil vrijmaken voor monumentenzorg. Nog steeds wordt monumentenzorg gezien als een luxe. In meer industriële gemeenten vormt dit dan vaker een knelpunt, omdat het bedrijfsleven meestal niet gebaat is bij historische kwaliteit.

Vaak is het de hogere overheid die besluit monumentenzorg te stimuleren. Het gemeentelijk bestuur wordt geattendeerd op cultuurhistorische waarden en wordt vaak betrokken bij deze initiatieven van de hogere overheid. In het verleden, toen er van overheidswege nog geen verregaande bemoeienis was met monumentenzorg, werd de plaatselijke overheid in sommige gevallen door de overtuiging en inzet van één persoon aangezet tot een meer positieve houding ten opzichte van haar monumenten. Dit

kon zowel een voorvechter van binnen als één van buiten het gemeentebestuur betreffen. Dit is bijvoorbeeld het geval in Maastricht, waar in de vorige eeuw wethouder Victor de Stuers het opnam voor het behoud van de stadspoorten.

Het feit dat interesse in en inzet voor het gebouwde erfgoed bij lokale bestuurders als geheel toeneemt, ligt aan een aantal verschillende invloeden. Er is een landelijke groeiende bewustwording die voortkomt uit maatschappelijk veranderende inzichten, die worden opgepakt door de rijksoverheid, die lokale overheden in gelijke mate stimuleert tot monumentenbeleid. De recente aankondiging dat op het rijksbudget voor monumentenzorg aanzienlijk bezuinigd gaat worden, zal gemeenten echter dwingen tot het zoeken van creatieve oplossingen.

Plaatselijke verschillen kunnen voortkomen uit verschillende invloeden. De importantie van bovengenoemde factoren verschilt plaatselijk, maar het belangrijkste is mijns inziens de reeds van oudsher historische identiteit van een gemeente. De aanwezigheid van een historisch besef onder de burgerij heeft uiteindelijk de meest vergaande invloed op de plaatselijke politiek.

Luurd van de Dussen studeerde als planoloog af aan de Universiteit van Amsterdam. Dit artikel is gebaseerd op de doctoraal-scriptie *Monumenten, onze zorg?*

